

УДК 657.1.012.1
JEL: M14, Q56, M49
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2024/224-1/9>

Ганна МИСАКА, канд. екон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-0621-8513
e-mail: mysaka_g@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Іван ДЕРУН, канд. екон. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-0114-4746
e-mail: derun@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ДРАЙВЕРИ ЕКСПАНСІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ: ІНДИКАЦІЯ БІБЛІОМЕТРИЧНИХ ТРЕНДІВ

Вступ. Завдяки попиту стейкхолдерів на інформацію про соціальні та екологічні аспекти господарювання система соціального обліку та звітності (СОЗ) набуває важливого значення для просування ідеології сталого розвитку на мікрорівні. Проведення досліджень у сфері СОЗ забезпечує практики соціоекологічного звітування теоретичним підґрунтям для подальшого розвитку і вдосконалення. Бібліометричне оцінювання публікацій із СОЗ дозволить виокремити перспективні тренди розвитку наукового домену, що прискорить його ефективну розбудову. Мета статті полягає в обґрунтуванні проблематики подальших досліджень звітності, яка складається за даними соціального обліку, на основі аналізу бібліометричних характеристик та оцінювання тенденцій еволюції тематики наукових публікацій із СОЗ.

Методи. Методи бібліометричного аналізу наукової продуктивності, тематична і хронологічна кластеризація ключових слів були застосовані до об'єднаної вибірки із 401 наукової статті із СОЗ, проіндексованих у Scopus та Web of Science протягом 1970–2023 рр.

Результати. Загострення екологічних і соціальних проблем людства актуалізувало проблематику СОЗ для науковців з усіх континентів після 2007 р. Найвищі показники за кількістю статей і цитувань демонструють автори з розвинених країн, які започаткували цей науковий напрям. Аналіз наукової продуктивності домену вказує на значний вплив, які чинять сформовані в ньому ідеї, на суміжні наукові сфери. Організаційно-правові аспекти ведення соціального обліку, складання матриць соціального обліку, а також проблеми екологічного обліку та звітності зі сталого розвитку є найбільш значущими тематичними напрямками домену СОЗ.

Висновки. За хронологією своєї появи та еволюціонування наукові ідеї СОЗ суттєво випереджають концепцію сталого розвитку як світоглядну ідеологію XXI ст. Домен СОЗ має високий рівень автономності у формуванні та розвитку тематичних напрямів досліджень. Запровадження Директиви 2022/2464/EU може стимулювати застосування інструментарію соціального обліку та активізацію досліджень впливу звітності зі сталого розвитку на ефективність управління та господарювання.

Ключові слова: бібліометричний аналіз, екологічний облік, екологічні та соціальні проблеми, наукові статті, облік сталого розвитку, соціоекономіка.

Вступ

Ефективна екологізація як один із глобальних трендів соціоекономіки має на меті забезпечення екологічної рівноваги та сталого економічного зростання країни в умовах послідовної розбудови стійкості та справедливості соціального розвитку суспільства (World Commission on Environment and Development, 1987). Соціальний облік (social accounting) загалом і такі його види, як екологічний облік (environmental accounting) та облік сталого розвитку (sustainability accounting) відіграють головну роль у соціоекологічних перетвореннях, які відбуваються на рівні господарюючого суб'єкта, завдяки формуванню релевантного інформаційного забезпечення управлінських рішень для усіх груп стейкхолдерів у вигляді нових форм звітності (reporting). Високий попит на введення соціально-орієнтованих даних до звітності, яку оприлюднюють суб'єкти господарювання, стимулює науковий пошук нових змістовних підходів до її складання від градації значущості інформації шляхом визначення індикаторів інтересу до неї стейкхолдерів до порядку її перетворення на показники звітності та їхнього подальшого аналізу. Бібліометричне оцінювання тенденцій, які спостерігаються у сфері досліджень соціального обліку та звітності (СОЗ), забезпечує не лише цілісне уявлення про основні напрями та результати вже проведених досліджень, а й дозволяє виокремити перспективні тренди розвитку цього наукового домену, що прискорюватиме його ефективну розбудову.

Метою статті є обґрунтування подальших напрямів досліджень звітності, яка складається суб'єктами

господарювання за даними соціального обліку і таких його видів, як екологічний облік та облік сталого розвитку, шляхом комплексного аналізу бібліометричних характеристик і системного оцінювання тенденцій еволюції тематики наукових публікацій, присвячених СОЗ. Зважаючи на вищевикладене, **завданнями (дослідницькими питаннями – ДП)** нашої статті є:

ДП 1 – Які тренди демонструють показники наукової продуктивності домену СОЗ у динаміці з урахуванням цитованості публікацій в розрізі країн, журналів, авторів та окремих статей?

ДП 2 – Які тематичні аспекти СОЗ досліджувалися авторами статей вибіркою впродовж періоду еволюціонування наукового домену, беручи до уваги результати бібліометричного аналізу ключових слів публікацій?

Огляд літератури. Відсутність у соціального обліку чітких меж та схильність до постійних змін надає його предмету умовних та контрверсійних ознак. З огляду на це, наукова розробка проблематики соціального обліку провадиться в межах понад 40 біологічних, соціологічних, політичних, економічних та інших теорій і концепцій макро-, мезо- та мікрорівнів (Gray, Owen, & Adams, 2009), що суттєво урізноманітнює інтерпретацію та оцінювання практики його ведення. Це може бути поясненням того, що, попри схожі кількісні результати бібліометричного оцінювання публікацій із соціального обліку та його видів, авторам тематичних ревію вдається виявляти у досліджуваній сфері оригінальні змістовні тренди.

Зокрема, Rodrigues et al. дійшли висновку, що в дослідженнях соціального обліку найбільш широко вико-

© Мисака Ганна, Дерун Іван, 2024

ристовується теорія легітимності, а неоднорідність та поширення даних є ключовими проблемами соціального обліку, обумовленими його зв'язками з традиційною бухгалтерією (Rodrigues et al., 2021). Натомість Thottoli et al. припускають, що довіра стейкхолдерів до обліку сталого розвитку зміцнюється саме завдяки підзвітності, яка існує при наданні традиційної бухгалтерської інформації та її незалежному аудитуванню (Thottoli et al., 2022). Тоді як Vysochan et al. виявили, що дослідженням у сфері обліку сталого розвитку притаманні широкі зв'язки з нефінансовою інформацією та її відображенням в екологічній звітності та звіті про сталий розвиток, бізнес-моделями та інтегрованим підходом до корпоративного управління (Vysochan et al., 2021).

Дослідження обліку природних ресурсів, кількість яких зростає через стурбованість природними ресурсами як важливої складової сталого розвитку, вказують на відсутність адекватних методів їхнього оцінювання, що, на думку Zhong et al., стало однією з причин швидкого виснаження та шкідливих викидів (Zhong et al., 2021). У свою чергу, B. Zyznarska-Dworczak дійшла висновку про те, що в дослідженнях обліку та звітності сталого розвитку існує яскраво виражений дисонанс, оскільки роль обліку сталого розвитку не випливає зі звітності про сталий розвиток (Zyznarska-Dworczak, 2020). Тоді як Singh et al. впевнені у ключовій ролі екологічного обліку для формування звітності зі сталого розвитку, оскільки, попри відсутність єдиних стандартів, існує високий взаємозв'язок між GRI та організацією, яка їх просуває, зі звітністю зі сталого розвитку (Singh, Panackal, & Shankar, 2017). На думку ж Shoeb et al., практика розкриття інформації у сфері екологічного обліку надає позитивного впливу на ефективність діяльності компанії, при цьому така практика значною мірою залежить від таких чинників, як розмір і вік компанії, її прибутковість, період лістингу, фінансовий важіль тощо (Shoeb, Aslam, & Aslam, 2022). Тоді як дослідження соціальної і екологічної звітності в державному секторі здебільшого присвячені питанням чому, про що і як звітують установи, а спільні та відмінні риси такої звітності з іншими типами нефінансової звітності залишаються поза увагою як дослідників, так і практиків (Fusco, & Ricci, 2019).

Marrone et al. вказують на те, що статті в бухгалтерських виданнях присвячуються проблемам сталого

розвитку в цілому з фокусуванням на таких темах, як корпоративна соціальна відповідальність і теорія стейкхолдерів (Marrone et al., 2020). Публікації в небухгалтерських журналах зосереджені на більш конкретних темах, серед яких перехід до економіки з низьким вмістом вуглецю або циклічної економіки, облік екосистемних послуг тощо. Схожі тенденції помічені в роботі (Mata, Fialho, & Eugenio, 2018), де позначено теорію легітимності та теорію стейкхолдерів як найпоширеніші теорії, які фігурують у літературних ревію з екологічної звітності, опублікованих у провідних бухгалтерських журналах за 2006–2015 рр. (Mata, Fialho, & Eugenio, 2018). Загалом значна частина публікацій з екологічного обліку з'являється поза основними бухгалтерськими журналами, а відсутність достатньої кількості журналів, які спеціалізуються на проблемах обліку навколишнього середовища (і сталого розвитку), є однією з причин малої кількості високоцитованих публікацій, що свідчить про потенціал для розвитку цієї наукової сфери (Schaltegger, Gibassier, & Zvezdov, 2013; Thottoli, 2022).

Методи

Збір бібліометричних даних для аналізу проводився з НМБД Web of Science (WoS) і Scopus, які характеризуються високими вимогами до змісту публікацій. В основу пошукового запиту було покладено термін "reporting", який міг фігурувати в назвах, анотаціях та/або ключових словах. Натомість терміни "environmental accounting", "social accounting" та "sustainability accounting", які для підвищення тематичної відповідності відібраних документів меті цього дослідження використовувалися на альтернативній основі, мали зазначатися виключно у назвах публікацій. Для забезпечення гомогенності вибірки було застосовано обмеження за крайнім роком публікації (2023 р.), а також додатковий фільтр за типом документа (article), оскільки завдяки практиці подвійного рецензування саме статті містять результати найбільш значущих наукових досліджень.

Станом на 11.01.2024 р. сформованому запиту відповідали 331 документ у WoS та 124 документи у Scopus. Перевірка записів з кожної НМБД на унікальність дозволила виявити 54 документи, які фігурували одночасно в обох НМБД. Тому до остаточної вибірки ввійшли дані про 401 унікальний документ. Процес формування об'єднаної вибірки представлено на рис. 1.

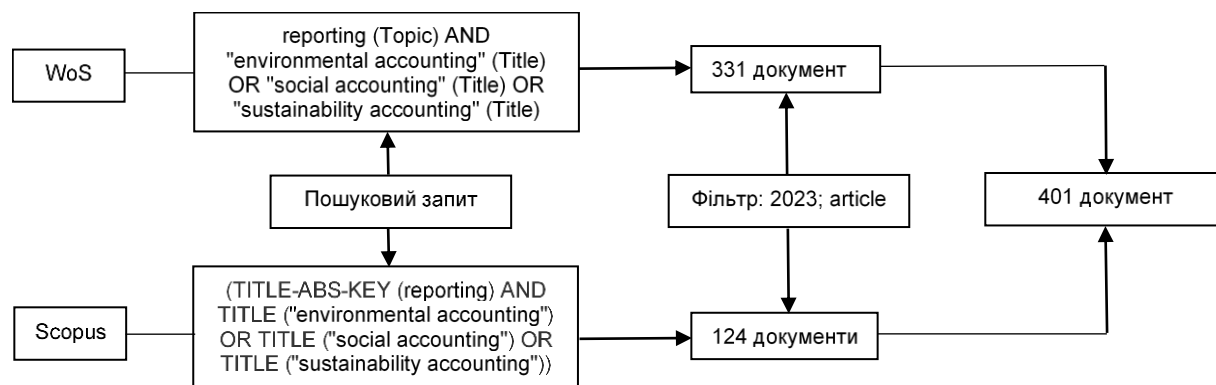

Рис. 1. Схема формування об'єднаної вибірки

Джерело: складено авторами.

Візуалізацію результатів аналізу наукової продуктивності країн і авторів, оцінювання бібліометричних параметрів видань і статей, а також кластерний аналіз клю-

чових слів публікацій, проведено з використанням аналітичного інструментарію НМБД WoS та Scopus, пакетів VOSviewer, MO Excel та RStudio.

Результати

ДП1 – Які тренди демонструють показники наукової продуктивності домену СОЗ у динаміці з урахуванням цитованості публікацій у розрізі країн, журналів, авторів та окремих статей? Як впливає з даних табл. 1, до розробки досліджуваної тематики долучилися понад 800 науковців, з-поміж яких майже 75 % віддавали перевагу роботі у складі авторських колективів. Оскільки 98 % усіх цитувань припадають на публікації поза межами самої вибірки, то це свідчить

про значний вплив ідей, викладених у статтях вибірки, на суміжні наукові сфери. Натомість невисокий рівень локальної цитованості (2 %) вказує на відсутність у науковому домені СОЗ великої кількості безумовних авторитетів та зацикленості на дослідженні започаткованих ними топових тем. Водночас середній вік статті майже в чотири рази менший за період, охоплюваний публікаціями у вибірці, що є ознакою інтенсивної роботи над даною проблематикою протягом останніх 15–20 років.

Таблиця 1

Бібліометричні характеристики вибірки на основі кількості статей та цитувань за 1970–2023 рр.

№	Показник	Порядок розрахунку	Значення
1	Кількість статей, у т.ч. одноосібних	x	401
		x	113
2	Кількість цитувань, у т.ч. локальних (у межах вибірки)	x	7973
		x	190
3	Кількість років (активних)	x	53
4	Всього авторів	x	829
5	Середня кількість цитувань на рік	2/3	150,43
6	Середня кількість цитувань на статтю	2/1	19,88
7	Середня кількість цитувань на автора	2/4	9,62
8	Частка локальних цитувань у глобальній цитованості	x	0,02
9	Середня кількість статей на автора	1/4	0,48
10	Середня кількість авторів на статтю	4/1	2,07
11	Співавторів на одну статтю (за виключенням одноосібних)	x	2,49
12	Середній вік статті (років)	x	13,80
13	Середньорічний приріст статей, %	x	6,56

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus на основі (Harzing, 2013).

Оцінювання показників наукової продуктивності вибірки в динаміці за 1970–2023 рр. (рис. 2) дає підстави стверджувати, що до 2006 р. дослідники не виявляли особливої зацікавленості як до підготовки статей з даної тематики, так і до цитування вже опублікованих.

Загострення екологічних і соціальних проблем людства стимулювало науковий пошук у домені СОЗ, яке від 2007 р. втілювалося у поступовому збільшенні як кількості статей, так і їхньої цитованості.

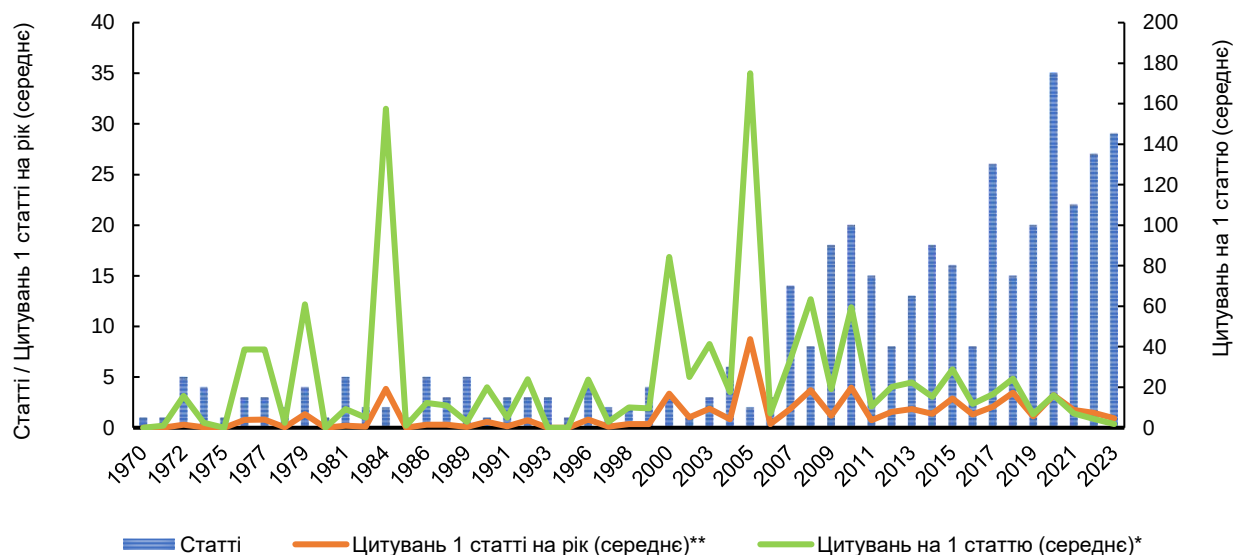

Рис. 2. Динаміка базових параметрів наукової продуктивності вибірки у 1970–2023 рр.

Примітка: *цитування статей відповідного року публікації за активні роки до кількості таких статей (активні роки – кількість років від року публікації статті до поточного року (2023)); **цитувань на 1 статтю (середнє) до кількості активних років.

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Даний тренд виявив відносну стійкість навіть під тиском пандемії COVID-19, що вказує на стабільне місце проблематики соціоекономіки на порядку денному і людства, і наукової спільноти. При цьому переважна біль-

шість найцитованіших статей були опубліковані не пізніше 2010 р., що свідчить про їхню фундаментальність та істотний вплив на формування спектра досліджень соціоекономічної тематики. Пояснення відчутного зни-

ження середньої цитованості на рік та одну статтю, опубліковану після 2011 р., може полягати у збільшенні кількості публікацій, що веде до суттєвого розширення джерельної бази наступних досліджень.

Загалом проблематика СОЗ є актуальною на всіх континентах, проте найвищі показники наукової продук-

тивності як за кількістю статей, так і за кількістю цитувань, демонструють автори з розвинених країн Північної Америки та Європи (табл. 2). Внесок науковців країн Азії менш відчутний, особливо за кількістю цитувань, що вказує на незначну зацікавленість колег в їхніх публікаціях.

Таблиця 2

ТОП-10 країн за науковою продуктивністю за 1970–2023 рр.

За кількістю статей					За кількістю цитувань				
№	Країна	Статті	Цитування	Середня цитованість	№	Країна	Цитування	Статті	Середня цитованість
1	США	55	671	12,2	1	Велика Британія	1826	42	43,5
2	Іспанія	44	495	11,2	2	США	671	55	12,2
3	Велика Британія	42	1826	43,5	3	Австралія	659	17	38,8
4	Австралія	17	659	38,8	4	Іспанія	495	44	11,2
5	Італія	15	269	17,9	5	Німеччина	351	9	39,0
6	Нідерланди	10	65	6,5	6	Норвегія	300	3	100,0
7	Китай	9	207	23,0	7	Бельгія	294	5	58,8
7	Німеччина	9	351	39,0	8	Італія	269	15	17,9
8	Індія	8	104	13,0	9	Нова Зеландія	223	6	37,2
9	Канада	7	167	23,9	10	Китай	207	9	23,00
9	Малайзія	7	17	2,4					
9	Португалія	7	86	12,3					
10	Нова Зеландія	6	223	37,2					
10	Туреччина	6	94	15,7					
	ВСЬОГО за ТОП-10	242	5234	21,6		ВСЬОГО за ТОП-10	5295	205	25,8
70	...				70	...			
	ВСЬОГО за вибіркою	401	7973	19,9		ВСЬОГО за вибіркою	7973	401	19,9

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Найвищі показники середньої цитованості мають статті представників Норвегії та Бельгії, що можна вважати індикатором значущості їхніх досліджень у формуванні наукових трендів, важливу роль у просуванні яких відіграють наукові видання, у яких ці статті публікуються. Об'єктивність у визначенні найвпливовіших журналів забезпечується їхнім ранжуванням у порядку зменшення кількості надрукованих в них статей з подальшим розподілом на три зони з однаковою кількістю документів у кожній. Співвідношення кількості наукових видань у цих зонах описується законом Бредфорда, який дозволяє встановити найбільш значущі та корисні журнали з певної тематики (т. зв. ядро або зона I), джерела середньої продуктивності (зона II) та видання зони розсіювання (зона III) шляхом оцінювання їхньої концентрації в кожному інформаційному потоці (Ху, 2011).

Розподіл відібраних публікацій за журналами, проведений згідно із законом Бредфорда (табл. 3), показав, що попри появу перших публікацій у журналах кожної з трьох зон у найперші роки, охоплені вибіркою, кількість найменувань журналів істотно зростає при переході лише від зони I до зони II (коефіцієнт кратного збільшення 3,5), тоді як при переході від зони II до зони III цей коефіцієнт становить лише 1,25. Концентрація наукових документів у відносно невеликому ядрі є ознакою вузькопрофільності досліджуваної тематики, характерною як для диференціації соціальних наук загалом (Brookes, 1979), так і для досліджуваної тематики зокрема (Thottoli et al., 2022). Тоді як незначне розсіювання публікацій між зонами II та III є результатом спорідненості та взаємовпливу наукових сфер, на перетині яких утворено домен СОЗ.

Таблиця 3

Оцінювання параметрів вибірки за законом Бредфорда

№	Показник	Зона		
		I (A)	II (B)	III (C)
1	Журналів у зоні	30	105	132
2	Статей у зоні	134	135	132
3	Середня кількість статей у журналі	4,5	1,3	1,0
4	Статей у 1 журналі (мін. – макс.)	3-7	1-3	1
5	Цитованих статей у зоні	134	112	85
6	Частка цитованих статей у зоні, %	100	83,0	64,4
7	Цитувань у зоні	5005	1699	1269
8	Середня цитованість	37,4	12,6	9,6
9	Фактична цитованість статті в зоні	37,4	15,2	14,9
10	h-індекс локальний (мін. – макс.)	1-7	1-3	1
11	Рік початку публікацій	1972	1974	1971

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Порівняльний аналіз показників цитованості видань різних зон вказує на беззаперечну перевагу журналів зони I, публікації в яких є не лише 100 % цитованими, а й користуються утричі більшою популярністю серед

інших дослідників, аніж статті в журналах зон II і III. Отже, наукові тренди СОЗ формуються та просуваються переважно 30 з 267 (11 %) науковими виданнями, публікації в яких потрапили до вибірки.

Можливості впливати на наукові тренди журнали за-
вдячують авторам, які генерують ідеї та науковий контент
у формі опублікованих у них статей. Аналіз бібліометрич-
них параметрів ТОП-10 авторів за цитованістю статей у
вибірці (табл. 4.) свідчить про те, що 90 % авторів у рей-
тингу свої перші публікації з проблематики СОЗ видали до
2010 р. При цьому продуктивність за кількістю статей та

авторським внеском у половині випадків окремих авторів
виявилася вторинною порівняно як з абсолютними (кіль-
кість цитувань), так і відносними (*h*-індекс) показниками
їхньої наукової продуктивності за цитованістю. Також ва-
рто зазначити, що на статті авторів, представлених у
табл. 4, припадає 50,9 % (4 058 з 7 973) глобальних і
44,2 % (84 з 190) локальних цитувань усієї вибірки.

Таблиця 4

ТОП-10 авторів статей вибірки за цитованістю

№	Автор, афіліація*	Цитованість		<i>h</i> -індекс локальний	Кількість статей		Рік початку публікацій
		глобальна	локальна		загальна	внесок автора**	
1	Schaltegger S., Leuphana Universität Lüneburg, Germany	729	8	3	3	1,33	2010
2	Burritt R., The Australian National University, Australia	659	7	3	3	1,33	2010
3	Gray R., School of Management, St. Andrews, UK	409	3	5	5	2,50	2000
4	Owen D., University of Nottingham, UK	393	0	2	2	1,33	2008
5	Spence C., King's Business School, UK	388	3	4	4	2,00	2009
6	Thorbecke E., Cornell University, USA	357	33	3	3	1,50	1984
7	Defourny J., HEC École de Gestion de l'ULiège, Belgium	293	24	1	1	0,50	1984
8	Wood R. et al.***, Norwegian University of Science and Technology, Norway	291****	0	1	1	0,07	2015
9	Jones M., University of Bristol, UK	277	5	2	3	2,14	2003
10	Bebbington J., Lancaster University Management School, UK	262	1	4	5	2,83	2000
	ВСЬОГО за ТОП-10	7 841	84	3	30	x	1984
829	...						
	ВСЬОГО за вибіркою	20 099	371	1	401	x	1970

Примітки: *мовою оригіналу; ** внесок автора визначається шляхом зважування кожної статті, написаної за його участі, на кіль-
кість співавторів, часткові внески кожного з яких вважаються рівнозначними; *** Wood R., Stadler K., Bulavskaya T., Lutter S., Giljum S.,
De Koning A., Kuenen J., Schütz H., Acosta-Fernández J., Usubiaga A., Simas M., Ivanova O., Weinzettel J., Schmidt J. H., Merciai S.,
Tukker A.; **** зараховується до ВСЬОГО за ТОП-10 кожному із 16 співавторів.

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Результати аналізу афіліації найцитованіших авторів
не лише корелюють з оцінкою наукової продуктивності
країн (табл. 2), а й дозволяють конкретизувати відомості
про осередки розбудови наукового домену СОЗ у краї-
нах Європи, США та Австралії. Тоді як цитованість окре-
мих статей виступає індикатором важливості викладе-
них у них конкретних ідей як для інших дослідників все-
редині наукового домену, до якого вони належать, так і в
суміжних наукових сферах.

Попри те, що кількість статей, відібраних з НМБД
Scopus та WoS, співвідносяться як 1 : 2,67, 80 % найбільш
цитованих документів були проіндексовані саме в Scopus,
а 30 % мають подвійну індексацію (табл. 5). Це може бути
опосередкованим свідченням на користь твердження, що
охоплення видань в гуманітарній та суспільних сферах у
Scopus є вищим, аніж у WoS (Pasko et al., 2021).

Таблиця 5

ТОП-10 статей за глобальною цитованістю

№	Автор, журнал*	Рік	DOI	Глобальна цитованість	Середньорічна цитованість	НМБД	Квартіль (2022)
1	Burritt R.L., Accounting, Auditing & Accountability Journal	2010	10.1108/09513571011080144	435	29,00	Scopus/WoS	Q1/Q2
2	Owen D., Accounting, Auditing & Accountability Journal	2008	10.1108/09513570810854428	300	17,65	Scopus	Q1
3	Defourny J., The Economic Journal	1984	10.2307/2232220	293	7,15	WoS	Q2
4	Wood R. et al., Sustainability	2015	10.3390/su7010138	291	29,10	Scopus/WoS	Q1/Q2
5	Pyatt G., The Economic Journal	1979	10.2307/2231503	243	5,28	WoS	Q2
6	Lamberton G., Accounting Forum	2005	10.1016/j.accfor.2004.11.001	226	11,30	Scopus	Q1
7	Schaltegger S., Journal of World Business	2010	10.1016/j.jwb.2009.08.002	212	14,13	Scopus/WoS	Q1/Q1

Закінчення табл. 5

№	Автор, журнал*	Рік	DOI	Глобальна цитованість	Середньорічна цитованість	НМБД	Квартіль (2022)
8	Gray R., Advances in Environmental Accounting & Management	2000	10.1016/S1479-3598(00)01004-9	201	8,04	Scopus	Q2
9	Spence C., Critical Perspectives on Accounting	2009	10.1016/j.cpa.2007.06.003	182	11,38	Scopus	Q1
10	Jones M. J., Accounting Forum	2010	10.1016/j.accfor.2010.03.001	155	10,33	Scopus	Q1
	ВСЬОГО за ТОП-10	1979	x	2538	14,34	x	x
401	...						
	ВСЬОГО за вибіркою	1970	x	7973	13,80	x	x

Примітка: * мовою оригіналу.

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Статті, проіндексовані виключно у WoS, є публікаціями з найбільшою кількістю активних років у даному рейтингу, тому їхня середньорічна цитованість є найнижчою, незважаючи на високі абсолютні показники цитувань. Також слід зазначити, що всі найцитованіші статті вибірки були опубліковані в найбільш престижних журналах обох НМБД (не нижче Q2), що відповідає оцінці параметрів вибірки за законом Бредфорда (табл. 3).

Якщо глобальна цитованість публікацій вибірки вказує на зацікавленість ними науковців з усіх дотичних наукових сфер, то локальна цитованість є ознакою популярності цих досліджень серед авторів статей вибірки. Порівняльний аналіз ТОП-10 статей за глобальною (табл. 5) та локальною цитованістю (табл. 6) свідчить про те, що попри низьку частку локальних цитувань (2,4 % від глобальної

цитованості вибірки), склад обох рейтингів є тотожним на 50 %. При цьому найбільш цитовані всередині вибірки статті забезпечують 56,8 % локальної цитованості всієї вибірки, що в 1,8 раза більше за внесок найцитованіших статей у глобальну цитованість вибірки. Тобто вплив найцитованіших статей на локальні дослідницькі тренди вибірки є вищим за вплив найбільш цитованих публікацій вибірки на формування наукової думки в усіх суміжних сферах загалом (Batista-Canino, Santana-Hernández, & Medina-Brito, 2023). Водночас для локально цитованих документів зберігається тенденція публікації найцитованіших статей у журналах у високих квартілях, 80 % яких індексуються в Scopus, тоді як частка статей з подвійною індексацією зросла до 50 % (табл. 6).

Таблиця 6

ТОП-10 статей за локальною цитованістю

№	Автор, журнал*	Рік	DOI	Локальна цитованість (ЛЦ)	Глобальна цитованість (ГЦ)	ЛЦ/ГЦ, %	НМБД	Квартіль (2022)
1	Pyatt G., The Economic Journal	1979	10.2307/2231503	38	243	15,64	WoS	Q2
2	Defourny J., The Economic Journal	1984	10.2307/2232220	24	293	8,19	WoS	Q2
3	Lamberton G., Accounting Forum	2005	10.1016/j.accfor.2004.11.001	9	226	3,98	Scopus	Q1
4	Lewis B. D., World Development	1992	10.1016/0305-750X(92)90058-4	7	43	16,28	Scopus/ WoS	Q1/Q1
5	Schaltegger S., Journal of World Business	2010	10.1016/j.jwb.2009.08.002	7	212	3,30	Scopus/ WoS	Q1/Q1
6	Keuning S. J., Review of Income and Wealth	1988	10.1111/j.1475-4991.1988.tb00561.x	5	23	21,74	Scopus	Q2
7	Jones M. J., Accounting Forum	2010	10.1016/j.accfor.2010.03.001	5	155	3,23	Scopus	Q1
8	Akkemik K. A., Tourism Management	2012	10.1016/j.tourman.2011.09.002	5	48	10,42	Scopus/ WoS	Q1/Q1
9	Hayden C., World Development	1982	10.1016/0305-750X(82)90002-X	4	10	40,00	Scopus/ WoS	Q1/Q1
10	Adelman I., American Journal of Agriculture Economics	1986	10.2307/1241875	4	31	12,9	Scopus/ WoS	Q1/Q1
	ВСЬОГО за ТОП-10	1979	x	108	1284	8,41	x	x
401	...							
	ВСЬОГО за вибіркою	1970	x	190	7973	2,38	x	x

Примітка: * мовою оригіналу.

Джерело: складено авторами за даними WoS та Scopus.

Співвідношення локальної та глобальної цитованості, яке вказує на рівень спеціалізації документа, свідчить про його реальну значущість для розвитку досліджуваної наукової сфери. Чим вищим є його значення, тим більший внесок зробили автори публікації в тематику дослідження. Для досліджуваної вибірки високі значення локальної цитованості статті не гарантують високого рівня її впливу на домен СОЗ, якщо вони супроводжуються високими значеннями глобальної цитованості. Тому вплив чотирьох статей із тих п'яти, які потрапили до обох рейтингів цитованості (табл. 5 – глобальний та табл. 6 – локальний), на формування наукових трендів всередині вибірки слід оцінити як посередній. Тоді як загалом вплив ТОП-10 статей за локальною цитованістю на розвиток тематичних напрямів, які розвиваються в межах домену соціального обліку і звітності, є дуже високим.

ДП 2 – Які тематичні аспекти СОЗ досліджувалися авторами статей вибірки впродовж періоду еволюціонування наукового домену, беручи до уваги результати бібліометричного аналізу ключових слів публікацій? Для визначення тематичних напрямів вибірки, їхньої подальшої характеристики та оцінювання рівня розробки проведено кластеризацію та аналіз ключових слів. При цьому популярність ключових слів, які доцільно відібрати для такого аналізу, визначається автоматично встановленою в VOSviewer мінімальною частотою згадувань – п'ять (Van Eck, & Waltman, 2014), чому відповідають 56 ключових слів статей вибірки. Для формування кластерів було вжито умову наявності в кластері не менше дев'яти вузлів (ключових слів), що привело до їх групування у три кластери (рис. 3).

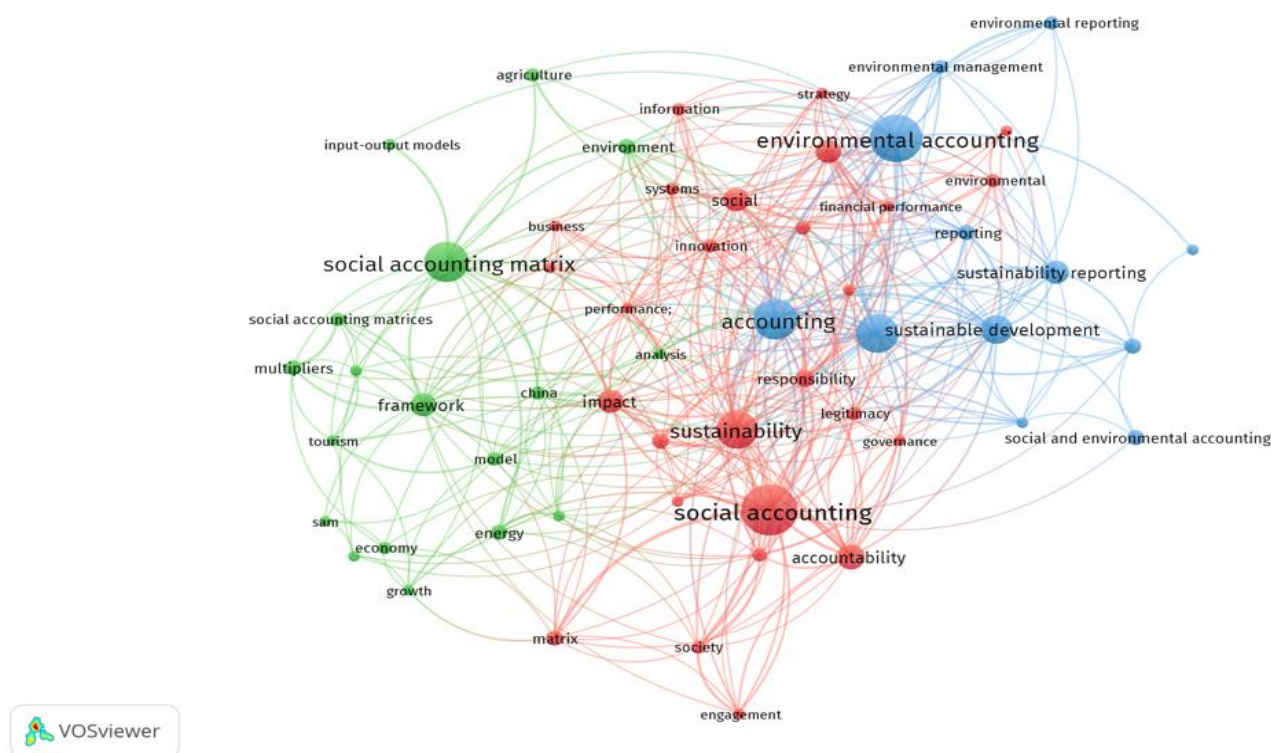

Рис. 3. Бібліометрична карта ключових слів

Джерело: побудовано авторами з використанням VOSviewer.

Інтерпретуючи отримані у VOSviewer результати застосування певних термінів як ключових слів, слід мати на увазі, що розмір кіл вказує на частоту їх згадувань. Червоний кластер містить публікації, які присвячені переважно організаційно-правовим аспектам ведення соціального обліку суб'єктами господарювання, серед яких підзвітність, відповідальність, легітимність, ефективність управління та ведення бізнесу (Lamberton, 2005; Passetti et al., 2014; Killian, & O'Regan, 2016). Натомість до зеленого кластера увійшли статті, автори яких розробляли моделі матриць соціального обліку та інші аспекти економічного зростання на макrorівні в умовах захисту навколиш-

нього середовища (Owen, 2008; Cardenete, Fuentes-Saguar, & Polo, 2012; Scandizzo, & Ferrarese, 2015). Проблематика досліджень синього кластера вирізняється спрямованістю на розвиток екологічного обліку та звітності сталого розвитку, що можна вважати осучасненою варіацією червоного кластера (Hörisch, 2021; Värzaru, 2022; Ma et al., 2023).

Сформовані кластери налічують від 12 до 26 вузлів, проте тематична спорідненість кластера визначається не кількістю ключових слів, які увійшли до нього, а частотою їх згадувань та силою зв'язку між вузлами (табл. 7).

Таблиця 7

Кластеризація ключових слів

№	Кластер	Ключові слова	Згадування (мін. – макс.)	Сила зв'язку (мін. – макс.)
1	Червоний (26 од.)	Accountability, Business, Corporate sustainability, Disclosure, Education, Engagement, Environmental, Financial performance, Governance, Impact, Information, Innovation, Legitimacy, Management, Performance, Responsibility, Social accounting, Society, Stakeholder theory, Stakeholders, Strategy, Sustainability, Sustainability accounting, Systems	5–41	3–83
2	Зелений (18 од.)	Agriculture, Analysis, China, Consumption, Economic impact, Economy, Energy, Environment, Framework, Growth, Input-output models, Model, Multiplier decomposition, Multipliers, SAM, Social accounting matrix, Social accounting matrixes, Tourism	5–30	4–32
3	Синій (12 од.)	Accounting, Corporate social responsibility, Environmental accounting, Environmental management, Environmental reporting, Financial reporting, Reporting, Research, Social and environmental accounting, Sustainability accounting, Sustainability reporting, Sustainable development	5–37	3–73

Джерело: побудовано авторами з використанням VOSviewer.

Якщо більш чисельні кластери мають яскраво виражені кластероутворюючі вузли "social accounting" (червоний, 41 згадування) та "social accounting matrix" (зелений, 30 згадувань), то найменший синій кластер визначається одночасно трьома вузлами ("environmental accounting", "accounting" та "sustainability accounting"),

частота згадування кожного з яких більша за частоту згадувань решти ключових слів у червоному та зеленому кластерах. Це обумовило високу силу зв'язку між вузлами синього кластера та спорідненість статей цього кластера у часі, більшість з яких були опубліковані за останні 5 років (рис. 4).

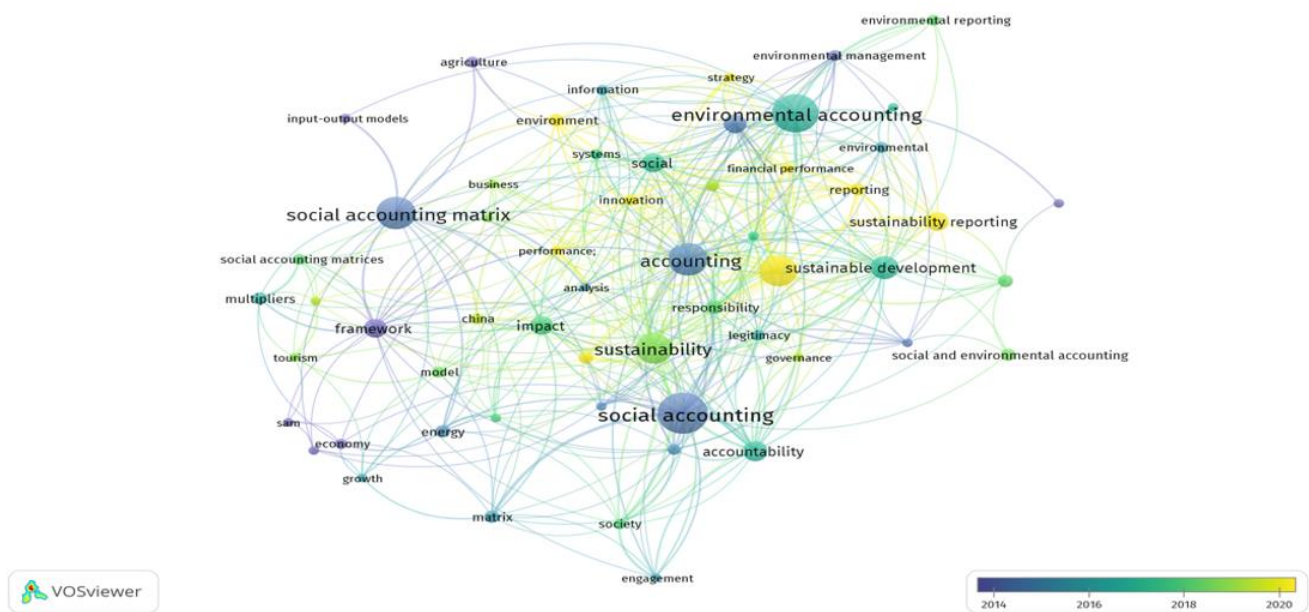

Рис. 4. Хронологічна карта частоти використання ключових слів

Джерело: побудовано авторами з використанням VOSviewer.

Часовий інтервал для аналізу частоти згадування ключових слів у VOSviewer формується автоматично, а колір вузлів визначається часом публікації статей, у яких ці ключові слова фігурували. Тому з представленої на рис. 4 за останні 10 років хронологічної карти можна зробити висновок, що тематичні напрями зеленого кластера (Lewis, & Thorbecke, 1992; Burritt, & Schaltegger, 2010; Gül, & Çağatay, 2015) здебільшого активно розроблялися до 2016 р., тоді як проблематика ведення соціального обліку на рівні суб'єктів звітування послідовно розвивалася спочатку в межах червоного кластера до 2018 р. (Kabir, & Akinnusi, 2012; Gray, 2013; Ng, 2018) та синього після 2018 р. (Scarpellini et al., 2020; Llana-

Macarulla et al., 2023). Отже, найсучаснішими тематичними напрямами домену соціального обліку та звітності виступають проблеми екологічного обліку та звітності сталого розвитку, що корелює з практикою їх запровадження, зокрема, на рівні ЄС.

Дискусія і висновки

Активізація досліджень у сфері СОЗ збіглася із загостренням соціальних та екологічних проблем людства, на тлі якого розгортання процесу глобалізації світової економіки змусило як уряди окремих країн, так і надурядові організації, до пошуку системних підходів їх вирішення, зокрема на базі сформульованої у 1987 р. концепції сталого розвитку (World Commission on Environment

and Development, 1987). Іншим вірогідним поясненням бурхливої експансії домену СОЗ після 2006 р. може бути формування впродовж 1970–2006 рр. мінімально достатньої теоретичної бази для концептуального розуміння сутності даної проблематики та важливості її розробки представниками різних галузей знань в усьому світі. На користь цього припущення свідчить те, що від 50 % (за глобальною цитованістю) до 70 % (за локальною цитованістю) з ТОП-10 найцитованіших статей вибірки були опубліковані до 2006 р.

На тлі ж розгортання світової фінансової кризи та подолання її наслідків впродовж наступного десятиліття наукова продуктивність домену характеризується нестабільною динамікою, проте кількість опублікованих статей жодного року не була меншою за вісім одиниць, що можна розглядати як етап започаткування масових досліджень у сегменті СОЗ. Впродовж наступних семи років річна кількість публікацій зросла від 2 до 4,5 раза, у тому числі за рахунок суттєвого розширення географічної приналежності авторів. Про масштаб зацікавленості в проблематиці СОЗ свідчить той факт, що до її розробки за 53 роки долучилися науковці 70 країн. При цьому найбільшого впливу ця сфера досліджень зазнала з боку представників економічно розвинених країн, зусиллями яких за 17 років до офіційного проголошення концепції сталого розвитку було опубліковано 10 % статей вибірки. Отже, наукові ідеї СОЗ у хронології свого еволюціонування значно випередили появу концепції сталого розвитку, яка зараз має статус світоглядної ідеології XXI ст.

Також завдяки документам, які були опубліковані до ухвалення концепції сталого розвитку і становлять 50 % рейтингу локальної цитованості (табл. 6) (Pyatt, & Round, 1979; Hayden, & Round, 1982; Defourny, & Thorbecke, 1984; Adelman & Robinson, 1986; Keuning, & de Ruiter, 1988), спостерігається достатньо високий рівень автономності домену у формуванні та розвитку тематичних напрямів досліджень. Це підтверджується результатами кластеризації ключових слів публікацій вибірки, які вказують на існування у сфері досліджень СОЗ тематичних напрямів, пов'язаних з різними механізмами забезпечення підзвітності бізнесу (Gray, & Bebbington, 2000; Spence, 2009; Schaltegger, & Burritt, 2010) та реалізацією на цих засадах ідей сталого розвитку на рівні підприємства (Jones, 2010; Wood et al., 2014; Marco-Fondevila et al., 2023), а також розробкою матриць соціального обліку для моделювання структури економічної системи в умовах її трансформацій (Akkemik, 2012; Seung, 2014).

На розвиток наукового домену СОЗ може вплинути запровадження Директиви 2022/2464/EU, згідно з якою з 2025 р. у статусі нової концепції стандартизації корпоративної звітності виступатиме звітність зі сталого розвитку (The European Parliament & the Council..., 2022). Передбачена нею кардинальна перебудова інституційного механізму звітування компаніями ЄС про екологосоціальні аспекти господарювання, цілком ймовірно, стимулюватиме розширене застосування інструментарію соціального обліку суб'єктами звітування, що забезпечить активізацію емпіричних досліджень впливу корпоративної звітності зі сталого розвитку, як продукту ведення такого обліку, на ефективність управління та господарювання.

Внесок авторів: Ганна Мисака – концептуалізація, методологія, валідація даних, написання тексту; Іван Дерун – формальний аналіз, програмне забезпечення, написання тексту.

Список використаних джерел

- Adelman, I., & Robinson, S. (1986). US agriculture in a general equilibrium framework: analysis with a social accounting matrix. *American Journal of Agricultural Economics*, 68(5), 1196–1207. <https://doi.org/10.2307/1241875>
- Akkemik, K. A. (2012). Assessing the importance of international tourism for the Turkish economy: A social accounting matrix analysis. *Tourism Management*, 33(4), 790–801. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.09.002>
- Batista-Canino, R. M., Santana-Hernández, L., & Medina-Brito, P. (2023). A scientometric analysis on entrepreneurial intention literature: Delving deeper into local citation. *Heliyon*, 9(2), e13046. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13046>
- Brookes, B. C. (1979). The Bradford law: A new calculus for the social sciences? *Journal of the American Society for Information Science (pre-1986)*, 30(4), 233. <https://doi.org/10.1002/asi.4630300412>
- Burritt, R. L., & Schaltegger, S. (2010). Sustainability accounting and reporting: fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(7), 829–846. <https://doi.org/10.1108/09513571011080144>
- Cardenete, M. A., Fuentes-Saguar, P. D., & Polo, C. (2012). Energy intensities and carbon dioxide emissions in a social accounting matrix model of the Andalusian economy. *Journal of Industrial Ecology*, 16(3), 378–386. <https://doi.org/10.1111/j.1530-9290.2012.00457.x>
- Defourny, J., & Thorbecke, E. (1984). Structural path analysis and multiplier decomposition within a social accounting matrix framework. *The Economic Journal*, 94(373), 111–136. <https://doi.org/10.2307/2232220>
- Fusco, F., & Ricci, P. (2019). What is the stock of the situation? A bibliometric analysis on social and environmental accounting research in public sector. *International Journal of Public Sector Management*, 32(1), 21–41. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-05-2017-0134>
- Gray, R. (2013). Back to basics: What do we mean by environmental (and social) accounting and what is it for? – A reaction to Thornton. *Critical perspectives on Accounting*, 24(6), 459–468. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2013.04.005>
- Gray, R., & Bebbington, J. (2000). Environmental accounting, managerialism and sustainability: Is the planet safe in the hands of business and accounting?. In M. Freedman & B. Jaggi (Eds.), *Advances in Environmental Accounting & Management* (pp. 1–44). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1016/S1479-3598\(00\)01004-9](https://doi.org/10.1016/S1479-3598(00)01004-9)
- Gray, R., Owen, D., & Adams, C. (2009). Some theories for social accounting? A review essay and a tentative pedagogic categorisation of theorisations around social accounting. In M. Freedman & B. Jaggi (Eds.), *Sustainability, environmental performance and disclosures* (Vol. 4, pp. 1–54). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S1479-3598\(2010\)000004005](https://doi.org/10.1108/S1479-3598(2010)000004005)
- Gül, H., & Çağatay, S. (2015). Impact analysis of demand-driven shocks in Turkey's tourism industry within the framework of the social accounting matrix. *Tourism Economics*, 21(1), 33–48. <https://doi.org/10.5367/te.2014.04>
- Harzing, A. W. (2013, May 23). *The Publish or Perish Book: Your guide to effective and responsible citation analysis*. Harzing.com. <https://harzing.com/popbook/index.htm>
- Hayden, C., & Round, J. I. (1982). Developments in social accounting methods as applied to the analysis of income distribution and employment issues. *World Development*, 10(6), 451–465. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(82\)90002-X](https://doi.org/10.1016/0305-750X(82)90002-X)
- Hörisch, J. (2021). The relation of COVID-19 to the UN sustainable development goals: Implications for sustainability accounting, management and policy research. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 12(5), 877–888. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-08-2020-0277>
- Jones, M. J. (2010). Accounting for the environment: Towards a theoretical perspective for environmental accounting and reporting. *Accounting Forum*, 34(2), 123–138. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2010.03.001>
- Kabir, H., & Akinnusi, D. M. (2012). Corporate social and environmental accounting information reporting practices in Swaziland. *Social Responsibility Journal*, 8(2), 156–173. <https://doi.org/10.1108/17471111211234699>
- Keuning, S. J., & de Ruiter, W. A. (1988). Guidelines to the construction of a social accounting matrix. *Review of Income and Wealth*, 34(1), 71–100. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.1988.tb00561.x>
- Killian, S., & O'Regan, P. (2016). Social accounting and the co-creation of corporate legitimacy. *Accounting, Organizations and Society*, 50, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2016.02.004>
- Lamberton, G. (2005, March). Sustainability accounting – a brief history and conceptual framework. In *Accounting Forum* (Vol. 29, No. 1, pp. 7–26). <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2004.11.001>
- Lewis, B. D., & Thorbecke, E. (1992). District-level economic linkages in Kenya: evidence based on a small regional social accounting matrix. *World Development*, 20(6), 881–897. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(92\)90058-4](https://doi.org/10.1016/0305-750X(92)90058-4)
- Llena-Macarulla, F., Moneva, J. M., Aranda-Usón, A., & Scarpellini, S. (2023). Reporting measurements or measuring for reporting? Internal measurement of the Circular Economy from an environmental accounting approach and its relationship: Reportar mediciones o midiendo para reportar? *Medición interna de la Economía Circular desde una perspectiva de la*

contabilidad medioambiental y su interrelación. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 26(2), 200–212. <https://doi.org/10.6018/rcsar.467751>

Ma, N., Waegel, A., Hakkarainen, M., Braham, W. W., Glass, L., & Aviv, D. (2023). Blockchain+ IoT sensor network to measure, evaluate and incentivize personal environmental accounting and efficient energy use in indoor spaces. *Applied Energy*, 332, 120443. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2022.120443>

Marco-Fondevila, M., Benito-Bentué, D., & Scarpellini, S. (2023). "Old" financial instruments in "new" circular models: Applied environmental accounting in the banking sector for reporting in a circular economy. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 26(Special), 34–45. <https://doi.org/10.6018/rcsar.576251>

Marrone, M., Linnenluecke, M. K., Richardson, G., & Smith, T. (2020). Trends in environmental accounting research within and outside of the accounting discipline. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 33(8), 2167–2193. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-03-2020-4457>

Mata, C., Fialho, A., & Eugenio, T. (2018). A decade of environmental accounting reporting: What we know? *Journal of Cleaner Production*, 198, 1198–1209. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.07.087>

Ng, A. W. (2018). From sustainability accounting to a green financing system: Institutional legitimacy and market heterogeneity in a global financial centre. *Journal of Cleaner Production*, 195, 585–592. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.05.250>

Owen, D. (2008). Chronicles of wasted time? A personal reflection on the current state of, and future prospects for, social and environmental accounting research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(2), 240–267. <https://doi.org/10.1108/09513570810854428>

Pasko, O., Chen, F., Oriekhova, A., Brychko, A., & Shalyhina, I. (2021). Mapping the literature on sustainability reporting: A bibliometric analysis grounded in Scopus and Web of Science Core Collection. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 303–303. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p303>

Pasetti, E., Cinquini, L., Marelli, A., & Tenucci, A. (2014). Sustainability accounting in action: Lights and shadows in the Italian context. *The British Accounting Review*, 46(3), 295–308. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2014.05.002>

Pyatt, G., & Round, J. I. (1979). Accounting and fixed price multipliers in a social accounting matrix framework. *The Economic Journal*, 89(356), 850–873. <https://doi.org/10.2307/2231503>

Rodrigues, M., do Céu Alves, M., Oliveira, C., Vale, V., Vale, J., & Silva, R. (2021). Dissemination of social accounting information: A bibliometric review. *Economies*, 9(1), 41. <https://doi.org/10.3390/economies9010041>

Scandizzo, P. L., & Ferrarese, C. (2015). Social accounting matrix: A new estimation methodology. *Journal of Policy Modeling*, 37(1), 14–34. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2015.01.007>

Scarpellini, S., Marín-Vinuesa, L. M., Aranda-Usón, A., & Portillo-Tarragona, P. (2020). Dynamic capabilities and environmental accounting for the circular economy in businesses. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(7), 1129–1158. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-04-2019-0150>

Schaltegger, S., Gibassier, D., & Zvezdov, D. (2013). Is environmental management accounting a discipline? A bibliometric literature review. *Meditari Accountancy Research*, 21(1), 4–31. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-12-2012-0039>

Seung, C. K. (2014). Measuring spillover effects of shocks to the Alaska economy: an inter-regional social accounting matrix (IRSAM) model approach. *Economic Systems Research*, 26(2), 224–238. <https://doi.org/10.1080/09535314.2013.803039>

Schaltegger, S., & Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders? *Journal of World Business*, 45(4), 375–384. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2009.08.002>

Shoeb, M., Aslam, A., & Aslam, A. (2022). Environmental accounting disclosure practices: A bibliometric and systematic review. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 12(4), 226–239. <https://doi.org/10.32479/ijeep.13085>

Singh, A., Panackal, N., & Shankar, G. (2017). Factors influencing legal framework of environmental accounting in Indian industries – Overview and theoretical framework. *Nature Environment & Pollution Technology*, 16(2), 1–8. [https://neptjournal.com/upload-images/NL-60-12-\(10\)B-3385com.pdf](https://neptjournal.com/upload-images/NL-60-12-(10)B-3385com.pdf)

Spence, C. (2009). Social accounting's emancipatory potential: A Gramscian critique. *Critical Perspectives on Accounting*, 20(2), 205–227. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2007.06.003>

The European Parliament & the Council of the European Union. (2022, December 16). *Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>

Thottoli, M. M. (2022). Two decades of environmental accounting: A bibliometric analysis. *Institutions and Economics*, 14(4), 83–113. <https://doi.org/10.22452/IJE.vol14no4.4>

Thottoli, M. M., Islam, M. A., Sobhani, F. A., Rahman, S., & Hassan, M. S. (2022). Auditing and sustainability accounting: A global examination using the

Scopus database. *Sustainability*, 14(23), 16323. <https://doi.org/10.3390/su142316323>

Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2014). Visualizing bibliometric networks. In Y. Ding, R. Rousseau, & D. Wolfram (Eds.), *Measuring scholarly impact: Methods and practice* (pp. 285–320). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-10377-8_13

Vărzaru, A. A. (2022). An empirical framework for assessment of the effects of digital technologies on sustainability accounting and reporting in the European Union. *Electronics*, 11(22), 3812. <https://doi.org/10.3390/electronics11223812>

Vysochan, O., Hyk, V., Vysochan, O., & Olshanska, M. (2021). Sustainability accounting: A systematic literature review and bibliometric analysis. *Quality – Access to Success*, 22(185), 95–102. <https://doi.org/10.47750/QAS/22.185.14>

World Commission on Environment and Development. (1987, March 20). *Our Common Future*. <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>

Wood, R., Stadler, K., Bulavskaya, T., Lutter, S., Giljum, S., De Koning, A., ... & Tukker, A. (2014). Global sustainability accounting – Developing EXIOBASE for multi-regional footprint analysis. *Sustainability*, 7(1), 138–163. <https://doi.org/10.3390/su7010138>

Xu, F. (2011). A standard procedure for Bradford analysis and its application to the periodical literature in systems librarianship. *Library Hi Tech*, 29(4), 751–763. <https://doi.org/10.1108/07378831111189813>

Zhong, S., Geng, Y., Liu, W., Gao, C., & Chen, W. (2016). A bibliometric review on natural resource accounting during 1995–2014. *Journal of Cleaner Production*, 139, 122–132. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.08.039>

Zyznarska-Dworczak, B. (2020). Sustainability accounting – Cognitive and conceptual approach. *Sustainability*, 12(23), 9936. <https://doi.org/10.3390/su12239936>

References

Adelman, I., & Robinson, S. (1986). US agriculture in a general equilibrium framework: analysis with a social accounting matrix. *American Journal of Adelma, I., & Robinson, S. (1986). US agriculture in a general equilibrium framework: analysis with a social accounting matrix. American Journal of Agricultural Economics*, 68(5), 1196–1207. <https://doi.org/10.2307/1241875>

Akkemik, K. A. (2012). Assessing the importance of international tourism for the Turkish economy: A social accounting matrix analysis. *Tourism Management*, 33(4), 790–801. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.09.002>

Batista-Canino, R. M., Santana-Hernández, L., & Medina-Brito, P. (2023). A scientometric analysis on entrepreneurial intention literature: Delving deeper into local citation. *Heliyon*, 9(2), e13046. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e13046>

Brookes, B. C. (1979). The Bradford law: A new calculus for the social sciences? *Journal of the American Society for Information Science (pre-1986)*, 30(4), 233. <https://doi.org/10.1002/asi.4630300412>

Burritt, R. L., & Schaltegger, S. (2010). Sustainability accounting and reporting: fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(7), 829–846. <https://doi.org/10.1108/09513571011080144>

Cardenete, M. A., Fuentes-Saguar, P. D., & Polo, C. (2012). Energy intensities and carbon dioxide emissions in a social accounting matrix model of the Andalusian economy. *Journal of Industrial Ecology*, 16(3), 378–386. <https://doi.org/10.1111/j.1530-9290.2012.00457.x>

Defourny, J., & Thorbecke, E. (1984). Structural path analysis and multiplier decomposition within a social accounting matrix framework. *The Economic Journal*, 94(373), 111–136. <https://doi.org/10.2307/2232220>

Fusco, F., & Ricci, P. (2019). What is the stock of the situation? A bibliometric analysis on social and environmental accounting research in public sector. *International Journal of Public Sector Management*, 32(1), 21–41. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-05-2017-0134>

Gray, R. (2013). Back to basics: What do we mean by environmental (and social) accounting and what is it for? – A reaction to Thornton. *Critical perspectives on Accounting*, 24(6), 459–468. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2013.04.005>

Gray, R., & Bebbington, J. (2000). Environmental accounting, managerialism and sustainability: Is the planet safe in the hands of business and accounting? In M. Freedman & B. Jaggi (Eds.), *Advances in Environmental Accounting & Management* (pp. 1–44). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1016/S1479-3598\(00\)01004-9](https://doi.org/10.1016/S1479-3598(00)01004-9)

Gray, R., Owen, D., & Adams, C. (2009). Some theories for social accounting? A review essay and a tentative pedagogic categorisation of theorisations around social accounting. In M. Freedman & B. Jaggi (Eds.), *Sustainability, environmental performance and disclosures* (Vol. 4, pp. 1–54). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S1479-3598\(2010\)0000004005](https://doi.org/10.1108/S1479-3598(2010)0000004005)

Gül, H., & Çağatay, S. (2015). Impact analysis of demand-driven shocks in Turkey's tourism industry within the framework of the social accounting matrix. *Tourism Economics*, 21(1), 33–48. <https://doi.org/10.5367/te.2014.04>

- Harzing, A. W. (2013, May 23). *The Publish or Perish Book: Your guide to effective and responsible citation analysis*. Harzing.com. <https://harzing.com/popbook/index.htm>
- Hayden, C., & Round, J. I. (1982). Developments in social accounting methods as applied to the analysis of income distribution and employment issues. *World Development*, 10(6), 451–465. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(82\)90002-X](https://doi.org/10.1016/0305-750X(82)90002-X)
- Hörisch, J. (2021). The relation of COVID-19 to the UN sustainable development goals: Implications for sustainability accounting, management and policy research. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 12(5), 877–888. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-08-2020-0277>
- Jones, M. J. (2010). Accounting for the environment: Towards a theoretical perspective for environmental accounting and reporting. *Accounting Forum*, 34(2), 123–138. <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2010.03.001>
- Kabir, H., & Akinnusi, D. M. (2012). Corporate social and environmental accounting information reporting practices in Swaziland. *Social Responsibility Journal*, 8(2), 156–173. <https://doi.org/10.1108/1747111121121234699>
- Keuning, S. J., & de Ruiter, W. A. (1988). Guidelines to the construction of a social accounting matrix. *Review of Income and Wealth*, 34(1), 71–100. <https://doi.org/10.1111/j.1475-4991.1988.tb00561.x>
- Killian, S., & O'Regan, P. (2016). Social accounting and the co-creation of corporate legitimacy. *Accounting, Organizations and Society*, 50, 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.aos.2016.02.004>
- Lamberton, G. (2005, March). Sustainability accounting – a brief history and conceptual framework. In *Accounting Forum* (Vol. 29, No. 1, pp. 7–26). <https://doi.org/10.1016/j.accfor.2004.11.001>
- Lewis, B. D., & Thorbecke, E. (1992). District-level economic linkages in Kenya: evidence based on a small regional social accounting matrix. *World Development*, 20(6), 881–897. [https://doi.org/10.1016/0305-750X\(92\)90058-4](https://doi.org/10.1016/0305-750X(92)90058-4)
- Llena-Macarulla, F., Moneva, J. M., Aranda-Usón, A., & Scarpellini, S. (2023). Reporting measurements or measuring for reporting? Internal measurement of the Circular Economy from an environmental accounting approach and its relationship: Reportar mediciones o midiendo para reportar? Medición interna de la Economía Circular desde una perspectiva de la contabilidad medioambiental y su interrelación. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 26(2), 200–212. <https://doi.org/10.6018/rccsar.467751>
- Ma, N., Waegel, A., Hakkarainen, M., Braham, W. W., Glass, L., & Aviv, D. (2023). Blockchain+ IoT sensor network to measure, evaluate and incentivize personal environmental accounting and efficient energy use in indoor spaces. *Applied Energy*, 332, 120443. <https://doi.org/10.1016/j.apenergy.2022.120443>
- Marco-Fondevila, M., Benito-Bentué, D., & Scarpellini, S. (2023). "Old" financial instruments in "new" circular models: Applied environmental accounting in the banking sector for reporting in a circular economy. *Revista de Contabilidad-Spanish Accounting Review*, 26(Special), 34–45. <https://doi.org/10.6018/rccsar.576251>
- Marrone, M., Linnenluecke, M. K., Richardson, G., & Smith, T. (2020). Trends in environmental accounting research within and outside of the accounting discipline. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 33(8), 2167–2193. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-03-2020-4457>
- Mata, C., Fialho, A., & Eugenio, T. (2018). A decade of environmental accounting reporting: What we know? *Journal of Cleaner Production*, 198, 1198–1209. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.07.087>
- Ng, A. W. (2018). From sustainability accounting to a green financing system: Institutional legitimacy and market heterogeneity in a global financial centre. *Journal of Cleaner Production*, 195, 585–592. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.05.250>
- Owen, D. (2008). Chronicles of wasted time? A personal reflection on the current state of, and future prospects for, social and environmental accounting research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 21(2), 240–267. <https://doi.org/10.1108/09513570810854428>
- Pasko, O., Chen, F., Oriekhova, A., Brychko, A., & Shalykhina, I. (2021). Mapping the literature on sustainability reporting: A bibliometric analysis grounded in Scopus and Web of Science Core Collection. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 303–303. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2021.v10n1p303>
- Passetti, E., Cinquini, L., Marelli, A., & Tenucci, A. (2014). Sustainability accounting in action: Lights and shadows in the Italian context. *The British Accounting Review*, 46(3), 295–308. <https://doi.org/10.1016/j.bar.2014.05.002>
- Pyatt, G., & Round, J. I. (1979). Accounting and fixed price multipliers in a social accounting matrix framework. *The Economic Journal*, 89(356), 850–873. <https://doi.org/10.2307/2231503>
- Rodrigues, M., do Céu Alves, M., Oliveira, C., Vale, V., Vale, J., & Silva, R. (2021). Dissemination of social accounting information: A bibliometric review. *Economies*, 9(1), 41. <https://doi.org/10.3390/economies9010041>
- Scandizzo, P. L., & Ferrarese, C. (2015). Social accounting matrix: A new estimation methodology. *Journal of Policy Modeling*, 37(1), 14–34. <https://doi.org/10.1016/j.jpolmod.2015.01.007>
- Scarpellini, S., Marín-Vinuesa, L. M., Aranda-Usón, A., & Portillo-Tarragona, P. (2020). Dynamic capabilities and environmental accounting for the circular economy in businesses. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 11(7), 1129–1158. <https://doi.org/10.1108/SAMPJ-04-2019-0150>
- Schaltegger, S., Gibassier, D., & Zvezdov, D. (2013). Is environmental management accounting a discipline? A bibliometric literature review. *Meditari Accountancy Research*, 21(1), 4–31. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-12-2012-0039>
- Seung, C. K. (2014). Measuring spillover effects of shocks to the Alaska economy: an inter-regional social accounting matrix (IRSAM) model approach. *Economic Systems Research*, 26(2), 224–238. <https://doi.org/10.1080/09535314.2013.803039>
- Schaltegger, S., & Burritt, R. L. (2010). Sustainability accounting for companies: Catchphrase or decision support for business leaders? *Journal of World Business*, 45(4), 375–384. <https://doi.org/10.1016/j.jwb.2009.08.002>
- Shoeb, M., Aslam, A., & Aslam, A. (2022). Environmental accounting disclosure practices: A bibliometric and systematic review. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 12(4), 226–239. <https://doi.org/10.32479/ijee.13085>
- Singh, A., Panackal, N., & Shankar, G. (2017). Factors influencing legal framework of environmental accounting in Indian industries – Overview and theoretical framework. *Nature Environment & Pollution Technology*, 16(2), 1–8. [https://neptjournal.com/upload-images/NL-60-12-\(10\)B-3385com.pdf](https://neptjournal.com/upload-images/NL-60-12-(10)B-3385com.pdf)
- Spence, C. (2009). Social accounting's emancipatory potential: A Gramscian critique. *Critical Perspectives on Accounting*, 20(2), 205–227. <https://doi.org/10.1016/j.cpa.2007.06.003>
- The European Parliament & the Council of the European Union. (2022, December 16). *Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32022L2464>
- Thottoli, M. M. (2022). Two decades of environmental accounting: A bibliometric analysis. *Institutions and Economics*, 14(4), 83–113. <https://doi.org/10.22452/IJIE.vol14no4.4>
- Thottoli, M. M., Islam, M. A., Sobhani, F. A., Rahman, S., & Hassan, M. S. (2022). Auditing and sustainability accounting: A global examination using the Scopus database. *Sustainability*, 14(23), 16323. <https://doi.org/10.3390/su142316323>
- Van Eck, N. J., & Waltman, L. (2014). Visualizing bibliometric networks. In Y. Ding, R. Rousseau, & D. Wolfram (Eds.), *Measuring scholarly impact: Methods and practice* (pp. 285–320). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-10377-8_13
- Várzar, A. A. (2022). An empirical framework for assessment of the effects of digital technologies on sustainability accounting and reporting in the European Union. *Electronics*, 11(22), 3812. <https://doi.org/10.3390/electronics11223812>
- Vysochan, O., Hyk, V., Vysochan, O., & Olshanska, M. (2021). Sustainability accounting: A systematic literature review and bibliometric analysis. *Quality – Access to Success*, 22(185), 95–102. <https://doi.org/10.47750/QAS/22.185.14>
- World Commission on Environment and Development. (1987, March 20). *Our Common Future*. <https://www.are.admin.ch/are/en/home/media/publications/sustainable-development/brundtland-report.html>
- Wood, R., Stadler, K., Bulavskaya, T., Lutter, S., Giljum, S., De Koning, A., ... & Tukker, A. (2014). Global sustainability accounting – Developing EXIOBASE for multi-regional footprint analysis. *Sustainability*, 7(1), 138–163. <https://doi.org/10.3390/su7010138>
- Xu, F. (2011). A standard procedure for Bradford analysis and its application to the periodical literature in systems librarianship. *Library Hi Tech*, 29(4), 751–763. <https://doi.org/10.1108/07378831111189813>
- Zhong, S., Geng, Y., Liu, W., Gao, C., & Chen, W. (2016). A bibliometric review on natural resource accounting during 1995–2014. *Journal of Cleaner Production*, 139, 122–132. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.08.039>
- Zyznarska-Dworczak, B. (2020). Sustainability accounting – Cognitive and conceptual approach. *Sustainability*, 12(23), 9936. <https://doi.org/10.3390/su12239936>

Отримано редакцією журналу / Received: 06.02.24
Прорецензовано / Revised: 13.03.24
Схвалено до друку / Accepted: 08.04.24

Hanna MYSKA, PhD (Econ.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0003-0621-8513
e-mail: mysaka_g@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Ivan DERUN, PhD (Econ.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0003-0114-4746
e-mail: derun@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

DRIVERS OF EXPANSION OF SOCIAL ACCOUNTING AND REPORTING: INDICATION OF BIBLIOMETRIC TRENDS

B a c k g r o u n d . Due to the demand of stakeholders for information about social and environmental aspects of business, the system of social accounting and reporting (SAR) has become important in promoting the ideology of sustainable development at the micro-level. Conducting SAR research provides socio-ecological reporting practices with a theoretical basis for further development and improvement. The bibliometric evaluation of SAR publications enables the identification of promising trends in the research domain evolution, which will accelerate its effective development. The article aims to substantiate the issues of further research on reporting, which is compiled according to the data of social accounting, based on the analysis of bibliometric characteristics and the assessment of trends in the evolution of the topic of scientific publications on SAR.

M e t h o d s . Bibliometric methods of scientific productivity and thematic and chronological clustering of keywords have been applied to a combined sample of 401 SAR articles indexed in Scopus and Web of Science from 1970 to 2023.

R e s u l t s . The aggravation of ecological and social problems has made SAR topics relevant for scientists from all continents after 2007. Authors from developed countries, who initiated this research domain, have the highest number of articles and citations. The analysis of the scientific productivity of the domain indicates a significant impact of its ideas on related scientific areas. Organizational and legal aspects of social accounting, modeling social accounting matrices and issues related to environmental accounting and sustainability reporting are the most significant thematic areas within SAR domain.

C o n c l u s i o n s . According to the chronology of its appearance and evolution, the scientific ideas of SAR are significantly ahead of the sustainability concept as a worldview ideology of the 21st century. The SAR domain has a high level of autonomy in the formation and development of thematic research areas. The implementation of Directive 2022/2464/EU can stimulate the use of social accounting tools and as well as activate research on the impact of sustainability reporting on corporate governance effectiveness and firm performance.

K e y w o r d s : Bibliometric analysis; environmental accounting; environmental and social issues; scientific articles; sustainability accounting; socioeconomics.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses, or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.